

Verkoopprijs
Losse nummers: € 4,50

Copyright
Het overnemen van foto's en/of artikelen of delen daarvan is slechts toegestaan na verkregen schriftelijke toestemming van de eindredacteur.

Nabestelling foto's
Het is mogelijk om foto's uit het tijdschrift te bestellen. Meer informatie hierover bij:
T.L. Kroes, Hijkerweg 19, 9411 LS Beilen, tel. 0593-541581

Productie: Uitgeverij Drenthe
Druk: Fa. Kerkhove
ISSN-nummer: 1380-3301

Eindredactie:
T.L. Kroes
Hijkerweg 19
9411 LS Beilen
tel. 0593-541581

Inhoudsopgave

blz. 1 Brunsting
blz.15 Lambert Schoenmaker
blz.20 Geboorte Hijker Boys
blz.25 Weduwe in 1911
blz.28 Reacties van lezers

G.J. Dijkstra en H.J. Vos
G. Seubring
R. Wessels
M. Kwint-Schuring
Redactie

De auteurs

drs. G.J. Dijkstra, Pinksterbloem 42, 9411 CH Beilen, tel. 05930-541848
M. Kwint-Schuring, Merelstraat 1, 9481 EK Vries, tel. 0592-541648
G. Seubring, Esweg 54, 9411 AJ Beilen, tel. 0593-522884
H.J. Vos, Oosteinde 12, 9415 PA Hijken, tel. 0593-523028
R. Wessels, Asserstraat 42, 9411 LM Beilen, tel. 0593-523458

Redactie-commissie

R. Gerding, Lheebroek 29, 7991 PM Dwingeloo, tel. 0593-541844
J. Hoogeveen-Zuidberg, Westeinde 23, 9415 PG Hijken, tel. 0593-524615
H. Martena, Schapendrift 109, 9411 BN Beilen, tel. 0593-524623
F. Timmerman-Stevens, Asserweg 5, 9414 TA Hooghalen, tel. 0593-592251
Eindredacteur: T.L. Kroes, Hijkerweg 19, 9411 LS Beilen, tel. 0593-541581
Deze commissie kan worden aangevuld met redactieleden uit de dorpen Drijber, Wijster en Spier.

De redactie stelt het op prijs als leden een bijdrage voor dit tijdschrift leveren. De redactie wil wat de uiteindelijke vormgeving betreft, indien nodig, graag assisteren.

Foto's omslag:

voorkant: De familie Hekman uit Wijster: Hendrikje, Deeltje, Femmigje Hekman-Woldman, Lucas en Jantje. Zie artikel: *Weduwe in 1911*, door M. Kwint-Schuring, blz. 25.
achterkant: Deze boerderij stond op de plaats, waar nu het Dorpshuis van Hijken te vinden is. Zie artikel: *Lambert Schoenmaker* door G. Seubring, blz. 15.

Bestuur Historische Vereniging Gemeente Beilen

drs. G.J. Dijkstra, Pinksterbloem 42, 9411 CH Beilen, tel. 0593-541848 - voorzitter
W.Bazuin-Brinkman, Volmachtenstraat 2, 9414 AL Hooghalen, tel. 0593-592657 - secretaris
H.J. Vos, Oosteinde 12, 9415 PA Hijken, tel. 0593-523028 - penningmeester
E. Beuving, Pr. Bernhardstaat 1K, 9411 KH Beilen, tel. 0593-524382
J.I.F. Christerus-Hofsteenge, Norgervaart 7, 9421 TG Bovensmilde, tel. 0592-353334
H.L.G. Schuur, Nieuwe Es 10, 9418 PS Wijster, tel. 0593-562412
F. Biemold, Vonderkampen 136, 9411 RH Beilen, tel. 0593-524772
A. Zantinge, Westkamp 9, 9415 RC Hijken, tel. 0593-523418 - ledenadministratie

Lidmaatschap

Het lidmaatschap van de vereniging bedraagt • 15,--
Bankrekeningnummer: 3065.27.774 t.n.v. Hist. Ver. Gem. Beilen.
Girorekeningnummer: 3090700 t.n.v. Hist. Ver. Gem. Beilen.
Opgave lidmaatschap en ledenadministratie:
A. Zantinge, Westkamp 9, 9415 RC Hijken, tel. 0593-523418
Het opzeggen van een lidmaatschap dient SCHRIFTELIJK te geschieden bij A. Zantinge voor 1 november.
Voor alle informatie betreffende het tijdschrift: A. Zantinge, Westkamp 9, 9415 RC Hijken,
tel. 0593-523418

BESTUURSMEEDEDELINGEN

De Historische Vereniging Gemeente Beilen heeft zich sinds haar oprichting in 1989 met name geconcentreerd op de uitgifte van een goed verzorgd tijdschrift en de uitgave van verschillende boekwerken, waaronder een aantal over de geschiedenis van de gemeente Beilen van 1811-1997 en van de gemeente Beilen in de Tweede Wereldoorlog. Daarnaast verzorgt het bestuur lezingen en foto- en filmpresentaties. Bestuursleden houden zich verder bezig met het archiveren van foto's, bevolkingsgegevens en ander verkregen materiaal. Regelmatig worden ook vragen van personen en/of instanties met betrekking tot genealogie beantwoord.

Het bestuur wil graag meer personen bij historisch onderzoek en het verzamelen van gegevens uit het (nabije) verleden betrekken. Daartoe is in het vorig tijdschrift een oproep geplaatst. Slechts weinigen hebben hierop gereageerd. Derhalve zal het bestuur met uitzondering van de personen die met de geschiedschrijving van *'Beilers in Nederlands-Indië in de periode 1945-1949'* bezig zijn geweest, nog geen andere werkgroepen opstarten. De voorgenomen informatieavond op 17 september 2002 is dan ook niet doorgegaan. Daarnaast zal het bestuur een initiatief van de buurtvereniging Terhorst/Smalbroek om de geschiedenis van beide buurtschappen op schrift te stellen ondersteunen.

Mochten nog leden zich actief willen inzetten voor één van de werkgroepen, zoals deze in het vorig tijdschrift zijn genoemd, dan kunnen zij zich tot één van de bestuursleden wenden.

LEZING

Mevrouw Anneke Kaskens van de Stichting Veldwerk Nederland over: *Ecologische Hoofdstructuur (EHS) in je achtertuin*. De natuur is in de loop der jaren nogal veranderd. Wat kan je zelf doen aan natuurontwikkeling om te proberen de natuur van vroeger terug te krijgen.

Tijd en plaats: 22 oktober 2002 in Dorpshoeve te Hijken, aanvang 20.00 uur.

BRUNSTING

Reconstructie van een buurtschap

In het artikel ‘De rechtszaak over het Wigbolts Campjen te Brunsting in 1757’ beschreef H.G.G. Becker een rechtszaak over een geschil tussen bewoners in de buurtschap Brunsting in 1757.¹⁾ Het deel van haar artikel waarin de plaatselijke situatie werd beschreven, intrigeerde ons. Het was een reden om een deel van de geschiedenis van deze buurtschap te reconstrueren.

Bij het bestuderen van de bronnen en het lezen van de literatuur merkt men, dat een aanzienlijk bezit, ‘Ten Achterencamp’, in de 18de eeuw bij de buurtschap Brunsting hoorde. In het vorig nummer van dit tijdschrift hebben wij een artikel over dit in de 18de eeuw verlaten erf geschreven.²⁾ Dank zijn wij verschuldigd aan de familie Beugel (Beilen) voor het beschikbaar stellen van authentiek materiaal en A. Brunsting (Darp) en O. Brunsting (De Rijp) voor het verstrekken van genealogische gegevens over de families Brunsting en Wigbolts. Aangezien in dit artikel veel namen uit verschillende families van het geslacht Brunsting worden genoemd, is op bladzijde 14 een genealogische overzicht opgenomen.

De situering

In de Middeleeuwen hebben ten zuidwesten van Hijken en ten westen van Beilen twee grote boerenerven gelegen: Ten Achterencamp en Breustinge. Als gekeken wordt naar de situatiekaart van 1850 op bladzijde 2 kan de lezer zien, dat er vroeger vanuit Hijken twee wegen in zuidelijke richting liepen.

De ene weg liep meer naar het zuidwesten en ging door het Brunstingerveld langs Ten Achterencamp naar Lheebroek.

De andere weg liep meer in oostelijke richting en kwam via Rheevelde en de huidige Hijkerweg uit in het toenmalige Eursing op de plaats, waar nu in de Asserweg een rotonde is aangebracht.

Het Brunstingerveld

De belastinggaarden in 1612 kwamen uit Spier en liepen via Beilen (Brinkstraat, Hekstraat), langs Eursing, via de Hijkerweg (de huidige!) naar Brunsting, alvorens naar Hijken te lopen. In 1630 liepen de belastingophalers eerst via Beilen en Eursing naar Hijken, waarna zij Brunsting bezochten. Op deze kaart uit 1850 zijn de eeuwenoude wegen tussen de verschillende buurtschappen nog goed te zien. Vanuit Beilen was Brunsting te bereiken via Eursing, de Hijkerweg, Rheeveld en dan weer een klein eindje in zuidelijke richting. Of men liep, bij droog weer, vanuit de Brinkstraat over de Groote Drift in westelijke richting, over de wei- en hooilanden en door de Brunstinger Leek, waarna men in noordelijke richting kon afbuigen naar Brunsting. Dit was de zandweg die van Lheebroek, langs Ten Achterencamp, naar Brunsting liep.

Ten Achterencamp is tot in het begin van de 18de eeuw bewoond geweest. Uit het erve Brunsting is een kleine gesloten buurtschap ontstaan. Wat wij hiermee bedoelen, zullen wij in het vervolg van het artikel uitleggen, maar eerst geven wij een aantal bewoningsgegevens.

Eerste bewoners

Van O. Brunsting uit De Rijk ontvingen wij voor dit artikel genealogische gegevens. Uit zijn onderzoek blijkt, dat in het midden van de 16de eeuw er twee gezinnen Breustinge in Brunsting woonden. Het gezin van Leffert Brunsting (vermoedelijk gehuwd met een Schuiring(a)) en Albert Brunsting. In de genealogie van Leffert Brunsting komen we vooral de voornamen Leffert, Remmelt, Jacob en Otte tegen. In de genealogie van Albert Brunsting komen we voornamelijk als eerste namen Jan, Albert en Wigbolt tegen.

Hoewel O. Brunsting een familiale relatie tussen Leffert Brunsting en Albert Brunsting vermoedt, heeft hij deze nog niet kunnen aantonen.³⁾

We lopen nu even vooruit op de inhoud van een belangrijk deel van dit artikel: het conflict tussen de burens van Brunsting en de familie Wigbolts. De eersten waren nazaten van Leffert Brunsting en de laatsten waren nazaten van Albert Brunsting.

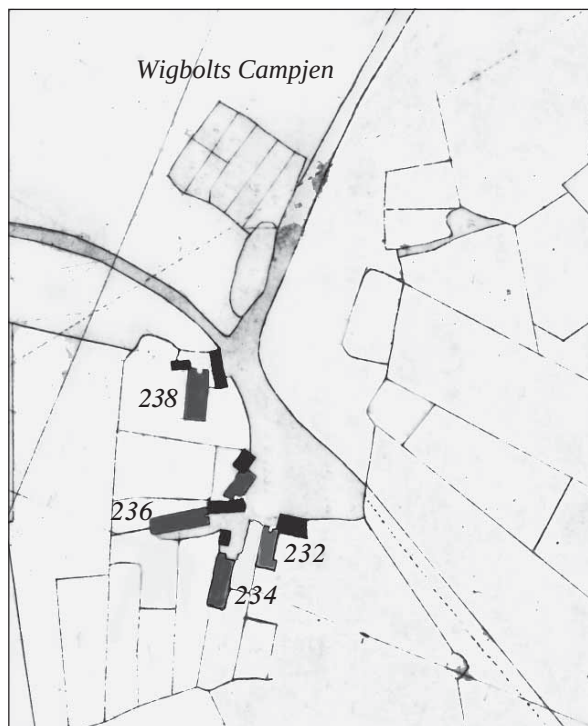
De bewoners

De bewoners van de buurtschap Brunsting worden tot en met 1695 vermeld onder Hijken. De eerstvolgende schriftelijke bron is het haardstedenregister van 1742. Dan worden de bewoners van Brunsting onder de buurtschapsnaam Brunsting vermeld.

In een belastingregister van 1612 werden als eerste 'Hijkers' vermeld Leffert Brunsting en Jan Brunsting. Bij Jan Brunsting woonde (meijer?) Albert Roelofs in.

Dit valt op te maken uit het feit, dat de belastinggaarders uit Spier via Beilen (Brinkstraat, Hekstraat), langs Eursing, via de Hijkerweg (de huidige!) eerst naar Brunsting gingen, alvorens naar Hijken te lopen.

De drie mannen betaalden respectievelijk 26, 27 en 4 Carolus guldens. Eén Hijker landbouwer betaalde 1 Carolus gulden meer aan belasting. Dat

Zo moet Brunsting er van 1691 tot 1695 ongeveer hebben uitgezien. De ligging van de boerderijen kan overigens iets anders zijn geweest, omdat deze situering gebaseerd is op kaarten uit 1811-1812 en 1832.

In de boerderijen woonden:

232: Jan Remmelts Brunsting

234: Jacob Lefferts Brunsting

236: Wigbelt Alberts (Brunsting)

238: Jan Brunsting en Jannes Hendriks Brunsting

was Johannes Wiggerink. De boerderijen van de Brunstings met hun landerijen behoorden tot de grootste van Hijken. Na de Brunstings te hebben bezocht, vervolgden de belastinginners hun weg naar Hijken. Zij liepen over de Hijkere en kwamen in het Westeinde uit. Hier bezochten zij als één van de eersten de Seuberings op hun boerderijen.⁴⁾ In een bewaard gebleven belastingregister uit 1630, waarbij belasting werd geheven op 'het gemaal', worden Leffert Brunsting en Jan Brunsting eveneens vermeld, zij het, dat de belastinggaarders vanuit Spier eerst de bewoners van Hijken bezochten, om daarna de mensen in Brunsting te bezoeken.

ken. Vervolgens liepen zij door Hijken naar Halen. Dit belastingregister geeft ook informatie over het aantal bewoners per boerenerf. In de boerderij van Leffert Brunsting woonden vijf personen en in die van Jan Brunsting negen personen.⁵⁾ Aan de zuidkant van Hijken lagen twee essen, de Hijkere en de wat kleinere Brunstingeres. In het grondbelastingregister van 1639 zijn deze beide essen onzes inziens als één es geregistreerd. De totale oppervlakte van deze es was in mudden gerekend 421. De percelen op deze es waren verdeeld over 41 eigenaars. Van hen bezaten er 38 een totale oppervlakte aan bouwland, dat varieerde van 0 tot 16 mudde.⁶⁾ Drie eigenaars hadden beduidend meer land: Jan Brunsting: 46 mudde; Leffert Brunsting: 45 mudde en Hendrik op de Achterencamp: 46 mudde. Wij vermoeden dat Jan en Leffert Brunsting hun percelen voornamelijk op de Brunstingeres hadden liggen.⁷⁾

Vanaf 1691

In 1691 telde Brunsting vier boerderijen, waarvan één keuterij.

Tussen 1640 en 1691 is het aantal boerderijen in Brunsting met twee, wellicht drie erven uitgebreid. Op basis van het grondbelastingregister uit het midden van de 17de eeuw kan gesteld worden, dat in Brunsting twee grote boerderijen bewoond werden door Johan Brunsting en Leffert Brunsting, terwijl Remmelt Brunsting kleiner behuisd was. Mogelijkerwijs zijn Johan en Leffert broers geweest, terwijl Remmelt mogelijk een zoon van Leffert was. Dit blijkt uit de genealogie die O. Brunsting uit De Rijk heeft samengesteld.⁸⁾ Twee andere kinderen van Leffert willen wij hier ook nog noemen: Jacob, geboren ca. 1640 en Albert, geboren ca. 1643.

Remmelt Brunsting zou in 1645 'klein behuisd' zijn geweest. Volgens O. Brunsting (De Rijk) was hij op dat moment eigenaar van de eerder genoemde boerderij Ten Achterencamp. In de tweede helft van de 17de eeuw woonde Remmelt samen met zijn neef Albert Breustinge op Ten Achterencamp.⁹⁾

Brunsting 1691

De bewoners van de boerderijen met de nummers 232, 234 en 238, respectievelijk Jan Remmelts Brun-

Zo zag Brunsting er omstreeks 1750 uit. De ligging van de boerderijen kan overigens iets anders zijn geweest, omdat deze situering gebaseerd is op kaarten uit 1811-1812 en 1832. Sinds eind 17de eeuw lijkt er niets veranderd.

In de boerderijen woonden:

232: Arend Wolters (meijer)

234: Jacob Otten Brunsting en Jan Smeenge(meijer)

236: Hendrik Wigbelts

238: Egbert Roelofs (meijer) en Remmelt Otten Brunsting

sting, Jacob Brunsting, Jan Brunsting en Jannes Hendriks Brunsting hebben onzes inziens een familiale band gehad, waarbij wij vermoeden dat Jacob Brunsting de broer was van de vader van de drie broers Jan Remmelts, Jan en Jannes Hendriks Brunsting. De nummers die wij hier gebruiken zijn afkomstig van de volkstelling van 1830 en gerelateerd aan de kadastrale gegevens van 1832.¹⁰⁾

De buurtschap Brunsting was vanouds een kleine gesloten 'familiale' gemeenschap, waarbij de leden van het geslacht Brunsting boerderijen, landerijen en waardelen in hun bezit hadden.

Op het einde van de 17de eeuw waren vier boerde-

*Het Brunstingerveld
waar de Brunstinger
boeren hun aandelen in
de onontgonnen grond
hadden.*

rijen in het bezit van het geslacht Brunsting. Dat zou voortduren tot ver in de 18de eeuw.

Tot de scheiding van de gemeenschappelijke markgronden in de 19de eeuw hadden de zogenaamde 'eigenerfde' landbouwers, dat wil zeggen landbouwers met een eigen boerderij, (gebruiks- c.q. eigendoms)rechten op de gemeenschappelijke weiden hooilanden, heidevelden en het veen in de omgeving van het dorp c.q. de buurtschap. Deze rechten werden uitgedrukt in waardelen.

In 1661 was het aantal waardelen van de 'Beyde Brunstings' $1 \frac{3}{4}$. In 1721 bedroeg het aantal waardelen van de Brunstingers $3 \frac{2}{3}$. In 1852 werd er bij de waardelen onderscheid gemaakt tussen het 'Boerveld' en de brinkgronden. Het aantal waardelen van de Brunstingers voor deze gronden bedroeg respectievelijk 1, 7 en 3,6.¹¹⁾

Een paar eeuwen lang bepaalde het geslacht Brunsting de dagelijkse gang van zaken in de buurtschap Brunsting. Om de invloed binnen de buurtschap en de bezittingen binnen de familie te behouden lette men ook goed op 'wie' met 'wie' trouwde. Zo trouwde de 22-jarige Jacob Otten Brunsting met zijn 25 jaar oudere tante, de weduwe Jantjen Jans Brunsting.¹²⁾

Een vrömde !?

Heel Brunsting lijkt in bezit te zijn van de familie Brunsting. Maar hoe zit dat met die ene boerde-

rij, nummer 236, waar op het einde van de 17de eeuw Wigbelt Alberts Brunsting woont.

Het gaat hier om een persoon uit de vijfde generatie van het geslacht van Albert Brunsting (midden 16de eeuw). Wigbelt Alberts was een zoon van Albert Brunsting, geboren ca. 1620. Deze Albert werd in 1682 en 1690 als markgenoot van Brunsting genoemd.¹³⁾

De Wigbolts die in het midden van de 18de eeuw in onmin raakten met hun buurtgenoten, waren geen vrömden, maar autochtone Brunstingers.

Wij zijn met ons verhaal over de Brunstingers bij een punt terechtgekomen, waarop wij nogmaals willen stilstaan bij het conflict over het Wigbolts Campjen.

Conflict

In dit conflict werden Wigbolt Alberts met Hendrik Wigbolts, Jan Wigbolts en Albert Alberts door een buurman, Jacob Otten (Brunsting) aangeklaagd. Otten trad als volmacht van de 'gemene buur' van Brunsting op. De vier mannen hadden grond van de boermarke afgegraven en in cultuur gebracht. Deze grond hadden zij bij hun eigen grond, het Wigbolts Campjen, getrokken.

Wie waren de aangeklaagden?

Becker wees er al op, dat er een familiale relatie tussen de vier mannen bestond. Uit de juridische bron was haar gebleken, dat Hendrik Wigbolts en

Jan Wigbolts broers waren en dat de beide andere mannen, Wigbolt Alberts en Albert Alberts, ook broers zouden zijn. Zij vermoedde, dat de beide laatste mannen tegen Hendrik Wigbolts en Jan Wigbolts oom moesten zeggen en dat zij zonen zouden zijn geweest van een overleden Albert Wigbolts.¹⁴⁾ Zij had gelijk in deze veronderstelling. Wij merken hier overigens op, dat in het vervolg van het artikel steeds gebruik wordt gemaakt van de naam Wigbolts, maar dat deze naam in de 18de eeuw ook werd gespeld als Wigbolt, Wigbelt en Wigbelts.

Hendrik Wigbolts

Over Hendrik Wigbolts vonden wij verschillende gegevens. Zijn naam werd in het haardsteden-register van 1742 als Hendrik Brunsting en in 1754 en in 1764 als Hendrik Wigbolts vermeld.¹⁵⁾ Daarna kwam zijn naam niet meer voor. Wij vermoeden, dat hij omstreeks 1695/1700 is geboren en op 25 januari 1770 is overleden. Hendrik Wigbolts trad op 1 maart 1733 in het huwelijk met Eije Thijmen Baving uit Wijster. Zij is op 15 maart 1770 te Beilen begraven. Uit hun huwelijk werden de volgende kinderen geboren: Hendrik Hendriks (10-10-1734), Wigbolt Hendriks (16-12-1736), Geesjen Hendriks (09-08-1739), Tijmen Hendriks (31-03-1741; begraven 05-01-1742), Hillechjen Hendriks (15-04-1743) en Tijmen Hendriks (25-09-1746).¹⁶⁾

Jan Wigbolts

Van Jan Wigbolts is bekend, dat voor hem op 18 juni 1767 de begrafenis-kosten, de huur van het zwarte laken, aan de Ned. Hervormde gemeente van Beilen zijn betaald.¹⁷⁾ Gegevens over zijn geboorte zijn niet bekend, terwijl hij vermoedelijk niet gehuwd is geweest.

In een proces van 1767 wordt hij omschreven als een 'stokoude' man, die in de 'voorzomer' van 1767 onpasselijk was geworden en aan een 'seer quad been' had geleden.¹⁸⁾

Albert Wigbolt

Hendrik Wigbolts en Jan Wigbolts hadden een broer: Albert Wigbolts, geboren omstreeks 1685 en op 13 juli 1737 te Beilen begraven. Hij was omstreeks 1712 gehuwd met Geesjen Warrijs, dochter van Mense Warrijs uit Eursing.

Uit de rochtbrief van de schulte van 1757 is duidelijk, dat deze Albert Wigbolts in ieder geval twee zonen had: Wigbolt Alberts en Albert Alberts. Deze beide mannen zijn ongehuwd gebleven. Een broer van hen was Mense Alberts, vernoemd naar Mense Alberts Warrijs, had de familienaam Warrijs aangenomen en woonde in 1757 op de Warrijs-boerderij in Eursing.

Een dochter van Albert Wigbolts was Marchjen Alberts, geboren op 25 april 1721, huwde op 26 augustus 1742 met Remmelt Otten, een buurman en één van de klagers jegens de Wigbolts.

Met thu na naar Camp...
 Zijn hier van thu alleens gideed
 gemaakt en an wederzijde te genote
 en onderteikent in Breittigden:
 27 Meij 1767:
 Wil-Huisman X heeft Hoft Hendrik
 Wigbolts in mijn sprakent getrokken
 Monnicka
 Wicabelt aebberts

De ondertekening over de scheiding van het Wigbolts-erf op 27 mei 1767
 (Origineel: fam. Beugel, Beilen)

Een van de Brunsting-boerderijen: nummer 238. Hier woonde Remmelt Brunsting en Egbert Roelofs, meijer van de Brunstings.

Een vierde kind van Albert Wigbolts, Hillechjen Alberts, was op 14 januari 1753 als weduwe hertrouwt met Reinder Egberts uit Dalen.¹⁹⁾

Ook in de jaren na 1757 botste Remmelt Otten nog enkele keren met zijn zwagers, de Wigbolts. Het betrof steeds de verdeling van een erfenis.²⁰⁾

Wigbolt Alberts

Wigbolt Alberts, geboren omstreeks 1715, is op 14 augustus 1779 te Beilen begraven. Hij is ongehuwd gebleven.²¹⁾ Dit is vermoedelijk dezelfde persoon als de Wigbolt Alberts die in het haardstedenregister van 1774 werd vermeld en in 1757 werd aangeklaagd.²²⁾

Albert Alberts

Over Albert Alberts vonden wij maar één gegeven. Hij werd op 14 oktober 1770 in Beilen begraven. Hij is vermoedelijk ook ongehuwd geweest.²³⁾

Het boerenerf Wigbolts

Op basis van genealogisch onderzoek kan worden gesteld, dat de aanklacht van de 'gemene buur' van Brunsting gericht was tegen de bewoners van één boerenerf. Dat van de Wigbolts. Op de boerderij van de Wigbolts woonden in 1757: Hendrik Wigbolts met zijn gezin; zijn ongehuwde broer Jan Wigbolts en de oomzeggers Wigbolt Alberts en Albert Alberts. Het zijn de vier personen die door de burens van Brunsting werden aangeklaagd.

Een bewijs voor deze veronderstelling kregen wij, toen wij van de familie Beugel uit Beilen inzage kregen in een akte uit het Schultengerecht over de scheiding van het Wigbolts-erf van 27 mei 1767. Uit processtukken bleek, dat dit niet de eerste scheiding van de vaste goederen van het Wigbolts-erf is geweest. Twee jaar daarvoor, in 1765, hadden de beide broers en hun twee oomzeggers ook al een scheiding van vaste goederen afgesproken, een scheiding die vermoedelijk plaatsvond, omdat Jan Wigbolts ziek en oud was en hij vond, dat zijn deel van het ouderlijk goed binnen de familie Wigbolts moest blijven. In het processtuk van 1767 werd hij omschreven als een man, die altijd goed van verstand was geweest.

Ook een zuster van Wigbolt Alberts en Albert Alberts, Marchjen Alberts, zou met de verdeling van het goed hebben ingestemd. Zij had immers 'het goed van het ene in het andere huis helpen dragen'.²⁴⁾

Vlak na het overlijden van de oude en zieke Jan Wigbolts besloten Hendrik Wigbolts en zijn oomzeggers Wigbolt Alberts en Alberts Alberts de tweede scheiding van 'het Wigbolts-erf' uit te voeren. Het Wigbolts-erf bestond toen al uit twee gedeelten. Bij wie Jan Wigbolts tot zijn dood heeft ingewoond, werd nergens vermeld. Hendrik Wigbolts zou het 'ouderlijke hujs' behouden. In gemeenschappelijk bezit hield men de 'hoff, de eijken en ander holt'. Wigbolt

Alberts en Albert Alberts kregen het 'nijehuis en de halve hof' daarachter de oostzijde als ook drie vak van 't schapeschot de oostkant als mede de oude turfschuire.' De beide neven gaven hun oom het recht om door hun schuur te mennen en te drijven, als ook langs en 'voordwars na de hof en turfschuire'. De beide neven kregen van hun oom het recht 'om agter door zijn hof te driven'. Hendrik Wigbolts ondertekende de overeenkomst met een kruisje, terwijl Wigbelt Alberts en Albert Alberts een handtekening plaatsten.²⁵⁾

De familieboerderij Wigbolts heeft dus in de 18de eeuw een uitbreiding gehad. Er was een 'nij' gedeelte bij gebouwd. Het oudste woongedeelte was meer naar de hof en van de weg afgelegen. De schuur met baanderdeuren werd immers altijd naar de weg gebouwd. Kennelijk was naast dit gedeelte een nieuw stuk aangebouwd, waardoor men vanuit de 'olde' boerderij alleen door de schuur op de weg kon komen.

De 'gemene buur' van Brunsting

Buren waren in het midden van de 18de eeuw - en ook daarvoor - de gebruikers van de erven. Als men sprak of schreef over de 'gemene buur' werd er geen onderscheid gemaakt tussen 'eigenerfden', de eigenaars van boerenerven, en de 'meijers', de pachters van boerenerven. De 'gemene buur' regelde de zaken van de buurtschap: in het dorp,

op de es, in de buurmarke en tegenover de buitenwereld. Op de goorspraken in het dingspil Beilen, de regionale rechtspraak, legde 'de buur' een verklaring af of er wel of geen overtredingen hadden plaatsgevonden, er diefstal was geweest of zij spraken over andere conflicten. De 'gemene buur' was ook verantwoordelijk voor het onderhoud van wegen en waterlossingen.

De 'gemene buur' moet niet verward worden met het begrip 'marke', zoals dat van de 19de tot in de 20ste eeuw bekendheid heeft gekregen bij de markescheidingen.²⁶⁾

In Brunsting was een lokaal conflict ontstaan, dat men in de beslotenheid van de eigen buurtschap niet meer kon oplossen. Het conflict werd vervolgens tijdens een goorsprake in het voorjaar van 1757 in het Beilerdingspil neergelegd bij schulte L. Nijsingh. Deze hield daarop een plaatselijke rechtszitting, waarbij getuigen werden gehoord. Een verslag van deze bijeenkomst werd in een 'rochtbrief' vastgelegd. Vervolgens werd de zaak behandeld voor de Etstoel. Deze gang van zaken is door Becker uitvoerig beschreven.²⁷⁾

Wij willen in het verdere verloop van dit artikel stilstaan bij de 'buur van Brunsting' in het midden van de 18de eeuw.

De nederzetting

Op basis van de kadastrale gegevens van 1832,

Op de 'Remmeltplaatse' (boerderijnummer 238) was in 1742 voor de meijer Egbert Roelofs een nieuwe boerderij 'getimmerd', die bestond uit zeven vakken, die elk 27 voet breed was. Egbert Roelofs was de meier van de weduwe van Jan Brunsting. Deze Jan Brunsting was een oom van Remmelt Brunsting, die ook in deze boerderij woonde.

de Franse topografische kaart van 1811-1812 en de gegevens uit de haardstedenregisters van 1691-1804 en ouder archiefmateriaal is in 1987 een reconstructie gemaakt van de bewoners van de verschillende boerderijen van Brunsting. De nummers die bij deze reconstructie zijn gebruikt, zijn de huisnummers van de volkstelling van 1830.²⁸⁾

Eind 17de eeuw - midden 18de eeuw

In de haardstedenregisters van 1691-1694 stond de vader van Albert Wigbolts, Hendrik Wigbolts en Jan Wigbolts vermeld: Wigbolt Alberts, ook wel Wigbolt Brunsting, genoemd.

Eind 17de eeuw bevonden zich in Brunsting vier boerenerven. Deze boerenerven werden bewoond door families, die vaak als tweede naam 'Brunsting' gebruikten. In hun eerste namen troffen wij voornamen als Remmelts (erf 232), Jacob (erf 234), Wigbolt (236) en Jan en Jannes Hendriks (erf 238) aan. In het midden van de 18de eeuw was de situatie in Brunsting onzes inziens niet gewijzigd. Er waren nog steeds vier boerenerven: de erven 232, 234, 236 en 238.

Het boeren erf met het nummer 236 werd bewoond door het geslacht 'Wigbolts'.²⁹⁾

Klopt de reconstructie?

Naar aanleiding van een gedeelte uit de rochtbrief over het uitzicht op de es van Brunsting hoopten

wij onze reconstructie van deze buurtschap te kunnen toetsen. Maar alvorens daar op in te gaan, willen wij eerst nog even terugkomen op de situering van Wigbolts Campjen. Belangrijk in het proces was, dat de burens van Brunsting vrij uitzicht op de Brunstingeres en Hijkeres wilden houden en dat dit door de wal en het bos van het Wigbolts Campjen belet werd.

Becker situeerde het Wigbolts Campjen ten noorden van de boerderijen van Brunsting. Wanneer men vervolgens op oude kaarten kijkt, kan men begrijpen dat bebossing van het Wigbolts Campjen en een wal hier omheen het vrije uitzicht van de boerderijen naar genoemde essen belette.³⁰⁾

Bij het bekijken van de kaarten moet men rekening houden met het feit, dat de baanderdeuren van de boerderijen altijd naar de weg of de brink gericht waren. Verder is het zo, dat de situering van de boerderijen in het midden van de 18de eeuw is gebaseerd op kadastrale gegevens van 1832.

Boerderijen 232 en 234

De meiers van Remmelt en Jacob Otten op de boerenerven 232 en 234, respectievelijk Arend Wolters en Jan Smeenge, hadden volgens de rochtbrief geen uitzicht meer op de Hijker en Brunstingeres door de wal en het struikgewas hierop.³¹⁾

Arend Wolters was ook familie van de Brunstings.

*Rechts op de foto
boerderijnummer 234.
Links boerderij 232.
Beide boerderijen waren
van de familie Brunsting.
Rechts woonde in het
midden van de 18de
eeuw Jacob Otten
Brunsting met zijn meijer
Jan Smeenge. In
boerderij 232 woonde
meijer Arend Wolters.*

Hij was namelijk gehuwd met Wemmechjen Lefferts Brunsting, geboren omstreeks 1705 en dochter van Leffert Brunsting.³²⁾

Bij de boerderij van Jan Smeenge was bij de 'balkenledder' het zijzicht naar de es belet. Wie naar de situatieschets kijkt, kan zich voorstellen, dat wanneer men bij de baanderdeuren stond werd geen vrij uitzicht in noordelijke richting, naar de es, had.³³⁾

Op boerderij 234 woonde Jacob Otten. Hij werd in 1754 en 1764 als een 'keuter' voor het haardstedengeld aangeslagen. Waarschijnlijk ging hij niet meer met zijn 'peerden' de es op en had hij te druk met bestuurlijke zaken en het beheer van zijn boerderijen en landerijen. Hij was een vermogend man en had derhalve veel aanzien. Hij trad ook menigmaal op als 'ette', één van de 24 lekenrechters van de Drentse rechtbank, de Etstoel.

Boerderij 238

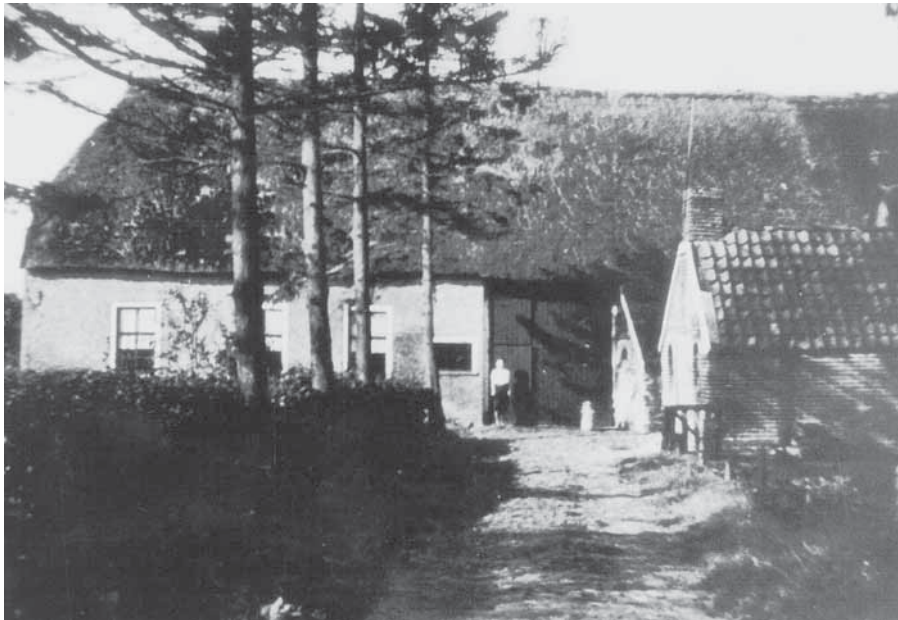
De boerderij 238 bestond uit twee woon- en bedrijfsgedeelten.

In 1742 was op dit erf voor de meijer Egbert Roelofs een nieuwe boerderij 'getimmert', die bestond uit zeven vakken, die elk 27 voet wijd waren. Egbert Roelofs was de meier van de weduwe van Jan Brunstings.³⁴⁾

Jan Brunsting (een nazaat uit de tak van Albert Brunsting, waaruit ook de Wigbolts zijn ontsproten) trouwde omstreeks 1700 met Wemmechjen Jacobs Brunsting, een nazaat van Leffert Brunsting. Hoewel beiden de naam Brunsting hebben, zijn zij geen familie van elkaar. Mocht er een familiale relatie hebben bestaan, dan is die op zijn vroegst uit het begin van de 16de eeuw. Wel is duidelijk dat een deel van de oudste twee Brunstinger geslachten door dit huwelijk aan elkaar werden verbonden. Uit dit huwelijk werd omstreeks 1706 Jantjen Jans (enig kind) geboren.³⁵⁾

Ook vanuit deze nieuwe boerderij werd het zicht op de es belemmerd. Deze nieuwe boerderij stond volgens de rochtbrief 'na Otten huis an'. Als men in deze nieuwe boerderij of woongedeelte stond, dan 'belet het nieuwe angegravene het gesigt op gevraagde bouwlant maar als men an de andere kant in het huis staat dat men dan het kampjen geheel niet sien kan'.

Ook vanuit het huis van Remmelt Otten, erf 238, zou vanaf de deel en de kant van de bedden het zicht op het bouwland weg zijn. En ook vanuit 'de bedden' kon men de bouwtes niet meer zien. Wel 'vanaf de glazen'.³⁶⁾ De bedsteden waren vroeger altijd aan een kant van de kamer gesitueerd; in de voor- en zijkant zaten de glazen. Van één zijde

Nogmaals de Brunsting-boerderij 238 met rechts het stookhok.

had Remmelt Otten nog zicht op de esgronden. O. Brunsting uit De Rijp schrijft, dat de 'Remmeltsplaatse' omstreeks 1650 is gebouwd.³⁷⁾

'Oude heerschap Otten'

Interessant in het artikel vonden wij de opmerking, dat Wigbolt Hendriks in zijn jeugdigheid bij de 'oude heerschap' Jacob Otten op bezoek was. Dat 'oude' zette ons even op een verkeerd spoor. Wij dachten aanvankelijk met een 'oude man' te doen hebben. De woorden 'oude heerschap', gesproken door een dienstmeid, betekenden echter 'mijn vorige baas'.

Deze Jacob Otten huwde als 'jongeman uit Dwingeloo' op 2 juni 1754 met Jantjen Jans, weduwe van Hendrik Meijering. Jacob Otten was op 17 februari 1732 geboren als zoon van Otte Remmelts uit Brunsting. Zijn oudste broer was Remmelt Otten, gehuwd met Marchjen Alberts (Wigbolt). De beide broers waren zonen van Otte Remmelt Brunsting en Grietjen Jans Seubering. In zijn boekwerk Brunsting en de Brunstings gaat Aaltienus Brunsting uitvoerig in op het huwelijk van de 22-jarige jongeman met een vrouw, die ongeveer 25 jaar ouder was. Volgens de genealogische gegevens van O. Brunsting wordt hier voor de tweede keer een huwelijk gesloten tussen

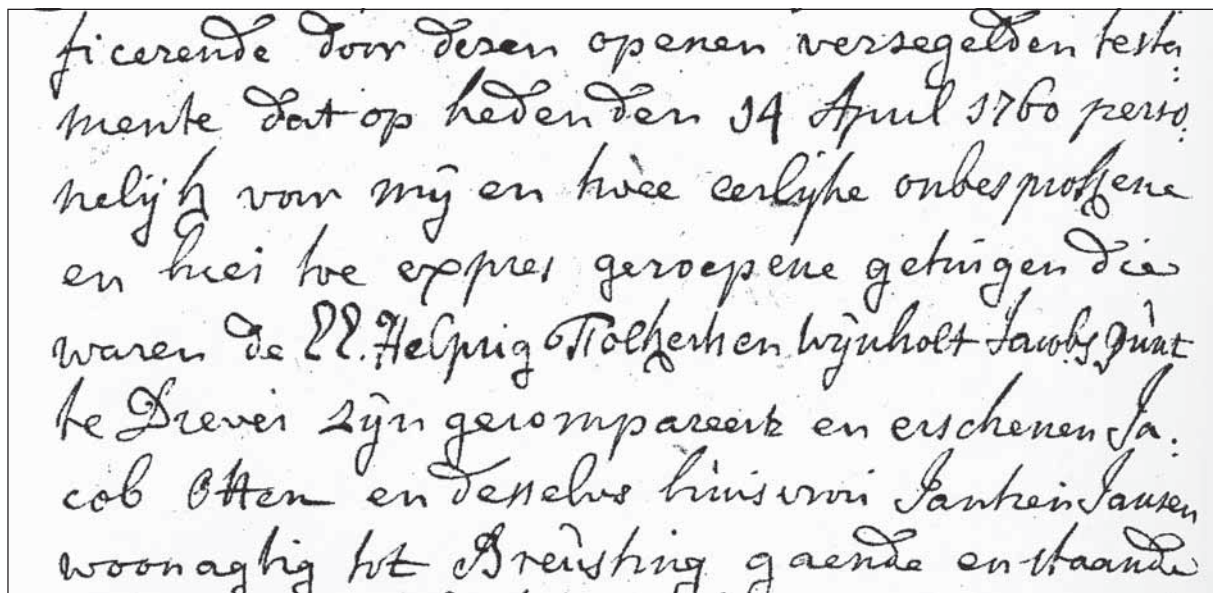
een nazaat van Albert Brunsting, Jantjen Jans en een nazaat van Leffert Brunsting, Jacob Otten.³⁸⁾

Wij vermoeden dat 'het Ottens-erf' (of beter het aloude 'Brunsting-erf') oorspronkelijk de boerenerven 232 en 234 omvatte. Op het einde van de 17de eeuw woonde een Jannes Hendriks, vermoedelijk een meijer, op het erf 238, een jonger boerenerv, waar in het midden van de 18de eeuw Otte Remmelts en zijn zoon Remmelt Otten woonden, de zogenaamde 'Remmelts-plaatse'.

Remmelt Otten en Jacob Otten waren broers en waren nazaten van Leffert Brunsting uit het begin van de 16de eeuw. Gezamenlijk hadden de beide broers drie boerderijen in Brunsting. Door het huwelijk met een dochter van Jan Brunsting verkreeg Jacob Otten ook zeggenschap in een deel van het familiebezit van de nazaten van Albert Brunsting, terwijl zijn broer Remmelt door diens huwelijk met Marchje Alberts Warrijs/Wigbolts ook te maken kreeg met de nazaten van Albert Brunsting.

Nogmaals het conflict

In 1757 waren drie van de vijf boerenerven (238: twee boerderijen) in handen van de broers Remmelt Otten en Jacob Otten. Een vierde boerenerv was in bezit van Jan Brunsting met wiens dochter Jacob Otten was gehuwd, waardoor ook

ficierende door desen openen versegelden testamente dat op heden den 14 April 1760 persoenelijc voor mij en twee eerlyke onbesproffene en hui toe expres geroepene getuigen die waren de El. Helprig Tolherken Wijnholt Jacob Gunt te Dreeve zijn geromparsent en erschienen Jacob Otten en deselve huiwvrou Jantjen Jansen woonaghtig tot Brunsting gaende en staande

Fragment uit het testament van Jacob Otten Brunsting en Jantien Jansen. Opgemaakt 14 april 1760.

deze boerderij in zijn bezit kwam.

Als je het hele conflict op je laat inwerken, lijkt het er veel op dat het een machtsstrijd was tussen twee oude Brunstinger families: de 'Ottens' (= de Brunstings), de nazaten van Leffert Brunsting en de 'Wigbolts', de nazaten van Albert Brunsting. Door twee huwelijken in het midden van de 18de eeuw hadden de Ottens zich voor een deel verbonden met nazaten van Albert Brunsting.

Interessant hierbij is de opmerking van de Wigbolts, dat zij de 'grootsten gewaardeelden' waren. Gaven zij daarmee aan dat hun voorvader Albert meer waardelen bezat dan Leffert? Dat betekende, dat zij de meeste rechten hadden op de gemeenschappelijke gronden. Dat zij de 'grootste gewaardeelden' waren, werd overigens (door de Brunstings !) bestreden.

Het conflict dat begon over het zicht hebben op de es was een lokale machtsstrijd tussen twee families, waarbij de juridische strijd ging om publiekrechtelijke en privaatrechtelijke belangen.

Ruim een halve eeuw later, in 1832, bezit een zoon van Jacob Otten, Aaldert Otten, nog twee boerderijen in Brunsting en lijkt er niets meer terug te vinden van de nakomelingen van Remmelt Ottens. Of bestaat er een familiale relatie tussen Remmelt Thijs en de Brunstings? De vader van

Remmelt Thijs had zich op het einde van de 18de eeuw in Brunsting gevestigd. In 1832 was Remmelt Thijs eigenaar van drie boerderijen in Brunsting.³⁹⁾ De nakomelingen uit het geslacht 'Wigbolts' bezitten in 1832 twee boerderijen, één daarvan is nieuw gebouwd, overigens niet op het Wigbolts Campjen.⁴⁰⁾

De autonome buurtschap

Historisch onderzoek naar de buurtschap in Drenthe in de tweede helft van de 18de eeuw leert, dat deze vrij autonoom was in een groot aantal zaken aangaande het beheer en de werkzaamheden op de essen en velden bij de buurtschap.

Wij denken dat deze autonomie nog eens extra versterkt werd door de sterke familiebanden binnen zo'n kleine gemeenschap.

In de Middeleeuwen zal Brunsting uit één boerenhof hebben bestaan. In de 16de eeuw zullen dat er twee zijn geweest, die werden bewoond door respectievelijk Leffert en Albert Brunsting.

In Brunsting keert een belangrijk deel van de nakomelingen van Leffert Brunsting, voor een deel door huwelijken verbonden aan de nakomelingen van Albert Brunsting, zich in het conflict over het Wigbolts Campjen tegen de familie Wigbolts, nakomelingen van Albert Brunsting. Deze familie-autonomie binnen een buurtschap

Op de voorgrond van deze foto heeft de Brunsting-boerderij 238 gestaan. In 1972 is deze gesloopt.

komt men in de periode van voor de markescheidingen veel tegen. Door de aanwezige familiebanden binnen een buurtschap werd de autonomie van zo'n gemeenschap alleen maar verstrekt en was zo'n buurtschap vrij gesloten en nauwelijks toegankelijk voor nieuwkomers. Daarnaast hadden deze families ook binnen een kerspel veel invloed. Men komt ze tegen als keurnoten (getuigen bij notariële akten), etten (lekenrechters) en landdagcomparanten (verte-

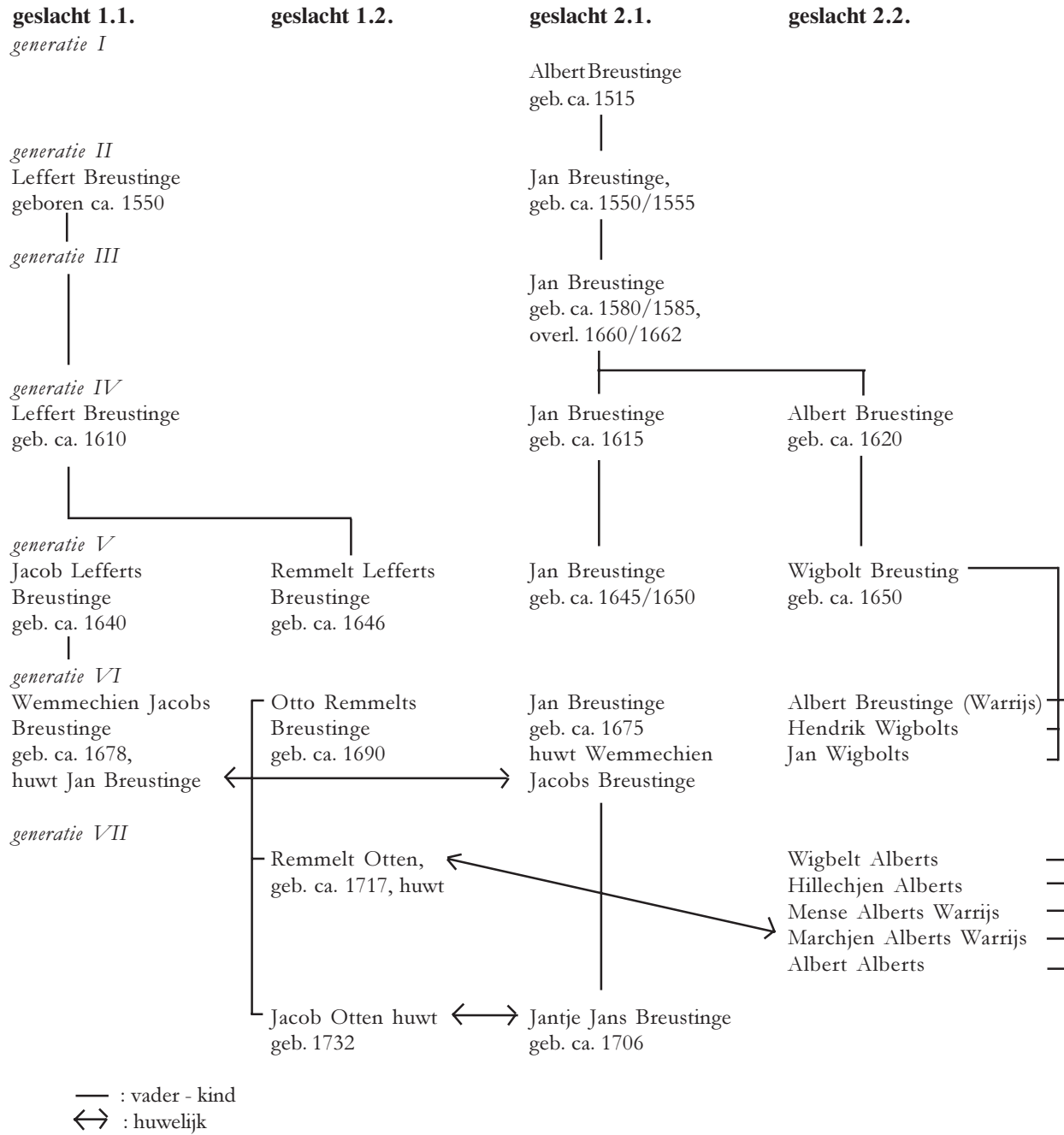
genwoordigers van het kerspel op de Drentse landdag). Door huwelijken werd de onderlinge band nog eens verstevigd.

Als wij alleen in het kerspel Beilen kijken, kunnen we de familie-autonomie in de kleine buurtschappen terugvinden bij: Gerdings in Terhorst, Warrijs in Eursing, Nijsings in Klatering, Lamberts in Alting, Luichies in Lieving, Makkens/Aalderts in Makkum en Schierbeeks/De Weerds in Drijber.

Noten:

- 1) H.G.C. Becker, De rechtszaak over het Wigbolts Campjen te Brunsting in 1757, in: *Tijdschrift Historische Vereniging Gemeente Beilen*, jaargang 12, nummer 4, december 2000, p. 1-11.
- 2) G.J. Dijkstra en H.J. Vos, Ten Achterencamp, *Tijdschrift Historische Vereniging Gemeente Beilen*, jaargang 14, nummer 2, mei 2002, p. 1-12.
- 3) Genealogische gegevens van O. Brunsting (De Rijp).
- 4) Archief Drenthe (AD), Oude Staten Archieven (OSA), inv.nr. 621.
- 5) AD, OSA, inv.nr. 841.
- 6) 1 mudde = 0,27 hectare.
- 7) Archief Drenthe, OSA, inv.n.r. 845.
- 8) Genealogische gegevens van O. Brunsting (De Rijp).
- 9) Ibidem.
- 10) AD, OSA inv.nr. 868/869.
AD, Kadaster 1832.
AD, Franse topografische kaart van 1811-1812.
Gemeentearchief Beilen, Volkstelling 1830.
De huisnummers van 1830 (de bewoners) zijn vergeleken met de kadastrale nummers (de eigenaars) op de kadastrale kaart van 1832, waarbij ook gekeken is naar de Franse topografische kaart en de gegevens uit het haardsteden register (OSA 868/869) van 1804.
- 11) Werkgroep geschiedschrijving Hijken. *Hijken. Fragmenten uit een dorpsgeschiedenis*, p. 120 en 122.
A. Brunsting (Darp), *Brunsting en de Brunstings*, p. xxvii-xxviii. Dit boek is in eigen beheer uitgegeven. Een exemplaar hiervan bevindt zich in de bibliotheek van de Historische Vereniging Gemeente Beilen.
- 12) Brunsting, *Brunsting*, p. 38.
- 13) Genealogische gegevens van O. Brunsting (De Rijp).
- 14) Becker, De rechtszaak, p. 2.
- 15) AD, OSA inv.nr. 868/869.
- 16) AD, Doop- en Begraafboeken Beilen 1718-1811.
Genealogische gegevens van O. Brunsting (De Rijp).
- 17) AD, Begraafboeken Beilen 1718-1811.
- 18) AD, Archief Etstoel 14, deel 56, fol. 079vo, 10 december 1767.
- 19) AD, Doop-, trouw- en begraafboeken Beilen 1718-1811.
Genealogische gegevens van O. Brunsting (De Rijp).
De eerste echtgenoot van Hillechjen Alberts Brunsting was Berend Jans, geboren te Lheebroek. Zij waren op 29 mei 1746 te Dwingelo getrouwd.
- 20) AD, Archief Etstoel 14, deel 56, fol. 079vo, 10 december 1767.
- 21) AD, Begraafboeken Beilen 1718-1811; OSA 868/869.
Genealogische gegevens van O. Brunsting (De Rijp).
- 22) Familie Beugel: rochtbrief 10 en 11 mei 1757.
- 23) AD, Begraafboeken Beilen 1718-1811.
Genealogische gegevens van O. Brunsting (De Rijp).
- 24) AD, Archief Etstoel 14, deel 56, fol. 079vo, 10 december 1767.
- 25) Familie Beugel, Beilen. Kopie uit het schultengerecht van Beilen.
- 26) J. Heringa, 'Lijnen en stippellijnen in de geschiedenis van de buurschap', *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 102 (1985) 69-93.
- 27) Becker, De rechtszaak.
- 28) Als noot 9.
- 29) Ibidem.
- 30) Becker, De rechtszaak.
- 31) Familie Beugel. De rochtbrief uit het Schultengerecht van Beilen van 10 en 11 mei 1757
- 32) AD, Trouwboeken Beilen, 1718-1811
- 33) Als noot 31.
- 34) AD, OSA, Grondschattingsregister 1742 - OSA, inv.n.r. 858.
- 35) Genealogische gegevens van O. Brunsting (De Rijp).
- 36) Als noot 31.
- 37) Genealogische gegevens van O. Brunsting (De Rijp).
- 38) Brunsting, Genealogie Brunsting.
Brunsting, *Brunsting*. Brunsting vermoedt dat de familie via een huwelijk een aantal familiale bezittingen wilde redden. In tegenstelling tot de gegevens van O. Brunsting schrijft hij, dat de grootvaders van Jacob Otten en Jantje Jans, respectievelijk Remmelt Otten en Jacob Otten, broers waren geweest. Jantjen Jans was volgens O. Brunsting een dochter van Jan Breustinge en Wemmechjen Jacobs Breustinge.
AD, Doop-, trouw en begraafboeken Beilen 1718-1811.
- 39) In 1726 woonde in Brunsting Roelof 'Olde' Thijs. In de jaren 1728, 1729 en 1730 wordt in het Schultengerecht van Beilen de naam van Jan Thijs uit Brunsting vermeld.
- 40) AD, Kadaster 1832.

Beknopt genealogisch overzicht van twee geslachten Brunsting 1500 - 1800

Dit genealogisch overzicht is samengesteld aan de hand van gegevens, zoals de auteurs die hebben ontvangen van O. Brunsting uit De Rijp.

LAMBERT SCHOENMAKER

Vroeger, in de jaren 20-30 van de vorige eeuw, had bijna iedere boer die 'een beetje boer' was wel een inwonende knecht en meid. De lonen waren laag en alle werk moest met de hand gedaan worden. Al was het bedrijf niet zo groot, er was altijd wel werk. Wij hadden in die jaren een inwonende knecht en meid. De knecht was Lambert Schoenmaker, geboren in 1913.

Plaggenhut

De ouders van Lambert Schoenmaker woonden in het begin van de vorige eeuw nog in een plaggenhut in het Brunstingerveld, ongeveer waar nu de snelweg Emmen-Drachten ligt, vlakbij het nu nog aanwezige Brunstingerbosje. Als je vroeger een plaggenhut in één nacht bouwde en de schoorsteen rookte 's morgens, dan moest de eigenaar van de grond dit gedogen en kon je er blijven wonen. Daarom wil ik ook dit verhaal schrijven, want ik denk dat Schoenmaker de laatste bewoner van een plaggenhut was in Hijken en misschien wel van de toenmalige gemeente Beilen.

Als kind ben ik verscheidene keren met onze knecht Schoenmaker meegegaan naar zijn ouders. Via zandwegen en karrensporen door de heidevelden kwam je bij de plaggenhut. Ik zie

In het museum 'Ellert en Brammert' te Schoonoord zijn enkele plaggenhutten opnieuw opgetrokken. Hierdoor krijgt men een goed idee hoe zo'n armoedige woning er vroeger heeft uitgezien.

De boerderij van J. Seubring, de vader van de auteur. Deze boerderij stond op de plaats waar nu het Dorpshuis van Hijken te vinden is.

die hut nog zo voor mij. In de zijkant was een ingang. Je moest wel bukken om binnen te komen. Direct bij de ingang was links het bokkenhok, want Schoenmaker was namelijk ook bokhouder en menig eigenaar van een sik uit Hijken toog met de geit of z'n geiten naar Schoenmakers bok. Aan de rechterkant achterin de plaggenhut waren de hokjes voor de geiten, die gehouden werden voor de melk. Als je de plaggenhut binnenkwam, sloeg de stank van de bok je al tegemoet en je kleren stonken nog wel een paar dagen naar dat beest.

Dwars door het achterhuis achter het bokkenhok stond een houten schot als afscheiding tussen het geitengedeelte en het voorhuis. In dit voorhuis, een erg weidse naam voor deze beperkte ruimte, leefden de ouders van Lambert met nog twee zusters. Zijn vader vlocht mandjes van wilgentwijgen en bond heideborstels, welke hij uitventte bij de boerinnen. Die borstels werden gebruikt bij het schoonmaken van klompen en melkbussen. Maar het was daar een verschrikkelijk armoedig bestaan en als kind heeft dat grote indruk op mij gemaakt. In de crisisjaren had iedereen het slecht. Deze mensen moesten elke cent wel vier keer omdraaien voordat die werd uitgegeven.

Bijverdiensten

Lambert Schoenmaker had maar heel weinig onderwijs genoten; hij kwam op twaalfjarige leeftijd bij ons als boerenknecht. Lezen en schrijven kon hij slechts gebrekkig. Het kwam in die

jaren evenwel vaker voor dat jongeren op twaalf of dertienjarige leeftijd het huis uit gingen en werk zochten. Mijn vader heeft mij wel eens verteld, dat hij toen dertig gulden per jaar verdiende, daarbij kreeg hij ook nog wat kleding. Daarnaast was hij inwonend en at gewoon met ons mee en was eigenlijk in het gezin opgenomen. Het loon werd natuurlijk wel ieder jaar wat meer, maar erg veel is het nooit geworden. De lonen waren in die jaren over het algemeen erg laag. Ook hij ging toen al 's avonds na het werk bezig in de grote keuken van ons huis met het vlechten van mandjes. Die werden door de vrouwen gebruikt als aardappelschilmandjes. Een paar zakken werden op de vloer neergelegd om de rommel op te vangen. Na afloop van zijn vlechtwerk werd dat alles door hem weer opgeruimd. Ook een bijverdienste van hem was het vangen van mollen. Die beestjes werden gevild en de velletjes werden op het schot voor de koestal gespijkerd; acht spijkertjes per vel. Door de warmte die de koeien afgaven droogden ze snel. In de oorlogstijd bracht een mollenvelletje ongeveer f. 0,50 op. Ze werden gebruikt bij het maken van kleding. Alleen de wintervelletjes waren waardevol. Bij een zomervel van een mol vallen de haren snel uit. Zo probeerde Lambert wat bij te verdienen. Dertien jaar is hij bij ons gebleven. Ik was toen oud genoeg om zelf op de boerderij mee te helpen. Lambert besteedde zich toen uit bij mijn oom C. Koerts, ook in Hijken. Daar is hij een viertal jaren gebleven.

Waterput bij een plaggenhut

Vervolgens kwam hij als boerenknecht bij de familie Buitelaar in Lieving terecht; hij was toen al ongeveer dertig jaar. Na enige jaren heeft hij toen het bestaan als boerenknecht vaarwel gezegd en is gewoon als werknemer bij een baas gaan werken. Hij ging in de kost, zoals dat toen zo heette. Hij heeft verschillende kosthuizen gehad; zijn laatste was bij de familie Van Boven in Borger. Schoenmakers laatste baas was aanemer Osinga in Gasselternijveen. Hij heeft dus al die tijd de benen onder andermans tafel moeten steken. Toen in 1969 de familie Van Boven naar Groningen ging verhuizen, wilde Lambert niet mee. Hij kocht een huisje in Hijken, in de kom van het dorp. Door zeer zuinig te leven had hij nogal wat geld gespaard en kon hij het huisje ineens betalen en hij hield nog wat over ook. Hij heeft dit huisje vooral op aanraden van mijn moeder voor f.15.000,-- van de familie Stadman gekocht. Hij wilde bij het beschrijven bij de notaris beslist contant betalen. Hij haalde het geld van zijn spaarbankboekje van de Rabobank en stopte dat in de binnenzak van zijn jas. Met twee veiligheidsspelden werd die binnenzak afgesloten. Zo ging hij naar het notaris-kantoor. Hij was er trots op dat hij zijn huis contant kon betalen.

In Hijken heeft hij nog enige jaren tot zijn AOW en pensioen gewerkt.

Eigen huis

Zo was Lambert na veel omzwervingen terug in Hijken en kon eindelijk zijn voeten onder zijn eigen tafel steken. Hij is altijd vrijgezel gebleven, ik denk dat een vrouw het ook niet bij hem had uitgehouden. Daar was hij veel te zuinig voor. In zijn praat kon je altijd merken, dat vrouwen te veel geld uitgaven!

Mijn ouders woonden toen nog in de oude boerderij die stond op de plaats waar nu het Dorpshuis te vinden is, dus vlakbij hem. Bijna elke dag kwam hij wel bij ons aan. Ook in de laatste jaren van mijn vader, toen deze eigenlijk helemaal invalide was, maar graag in zijn huis wilde blijven wonen, hebben wij veel aan Schoenmaker gehad. Ongeveer een jaar lang heeft hij altijd mijn vader naar bed gebracht en daardoor

Lambert Schoenmaker toont de bijzonder grote aardappelen die hij voor zijn buurvrouw had gepoot. Eén stam leverde wel twintig aardappelen op die samen acht kilo wogen.

had hij meteen een plek waar hij een kopje koffie en een citroentje kon drinken: altijd één borreltje, meer dronk hij niet.

Het huisje dat Lambert Schoenmaker f.15.000,-- kostte. Hij legde het bedrag contant bij de notaris op tafel.

Schoenmaker was altijd bezig. Hij zocht oud ijzer en koper of nam lege bierflesjes als hij die langs de weg vond mee en overal ‘controleerde’ hij de containers die bij de nieuwbouw of een verbouwing stonden. Meestal vond hij wel iets van zijn gading. Hij heeft daar heel wat geld aan overgehouden. Ook kleding die hem paste (in dubbel opzicht) werd mee naar huis genomen en door hem gedragen. Zo hoefde hij bijna nooit nieuwe kleren te kopen. Toch liep hij er altijd vrij netjes bij en in zijn huisje was het altijd goed schoon. Toen een buurman twee huizen verder diens huisje te koop aanbood, heeft Schoenmaker dat gekocht. Dat was iets groter en lag iets verder weg van zijn buurman Van Dijk, de fouragehandelaar. Daar was het namelijk nogal eens wat lawaaiig en stoffig door de aan- en afvoer van producten. Lambert Schoenmaker ergerde zich daar wel eens aan.

Drie fietsen

Lambert bleef altijd erg zuinig, hoewel hij best een beetje geld had. Wij kwamen altijd op verjaardagsvisite en in het begin namen we wel eens een plantje of bloemetje mee als cadeau. Maar dan kreeg je te horen waarom je niet een droge worst of zoiets had meegenomen. Als het maar eetbaar was. Wie gaf er nu geld uit voor bloemen? Hoe hoog die zuinigheid bij hem zat, wil ik in het volgende fragment vertellen. Het is waar gebeurd!

Lambert Schoenmaker zat vaak te prutsen met fietsen. Zelf had hij er drie. Die had hij gemaakt door allerlei onderdelen te combineren en zo een goed bruikbare fiets te maken. Hij had een oude fiets voor overdag, een wat betere voor de zomeravond en een goede voor de zondag.

Op een gegeven moment wilde hij zijn tuintje wat opknappen en er wat planten bijzetten. Overal had hij al wat rondgekeken waar de planten het goedkoopste waren, totdat hij een adres op Halerbrug had gevonden bij een particulier. Op een middag pakte hij zijn oude fiets en ging er naar toe, maar bij het oversteken van de weg bij de Halerbrug keek hij niet goed uit en werd door een auto geschept. De fiets lag volkomen vernield onder de auto en Schoenmaker was via de

Het tweede huis van Lambert Schoenmaker dat hij door nijver sparen wist te verwerven.

motorkap in de berm terechtgekomen. Hij bloedde uit verscheidene wonden; het zag er niet zo best uit. De dokter kwam pijsnel en met een ambulance werd hij buiten bewustzijn naar het ziekenhuis in Assen vervoerd. Daar werd hij door twee artsen onderzocht. Zij kwamen tot de conclusie dat het gelukkig allemaal nog al meeviel. Hij had een aantal wondjes en flink wat bloeduitstorting, maar er was niets gebroken. Even later kwam Lambert bij en keek onwezenlijk om zich heen. Een van de artsen wenste hem geluk met het feit dat hij er zo goed van af gekomen was. “Je hebt veel geluk gehad, Schoenmaker,” waarop Lambert zei: “Nou, zeg dat wel, want ik had mijn oude fiets bij me.” De dokters verlieten dubbel van het lachen de onderzoekskamer.

In 1991 kreeg hij een hersenbloeding. Dat zag er minder goed uit! Hij was half verlamd en zijn spraakvermogen was gedeeltelijk aangetast. Via het ziekenhuis en een verpleeghuis wist hij toch weer thuis te komen. Dat kwam door zijn ontzettend grote wilskracht. Hij oefende in het lopen en wist deze tegenslag te boven te komen. Ieder-

een stond vermeld dat hij weer zo goed was geworden. Hij kon zijn oude leventje gewoon weer oppakken. Maar in het laatst van 1995 kreeg hij weer een ongeluk. Opnieuw kwam hij met zijn fiets onder een auto terecht. Maar nu had hij minder geluk. Op 3 december 1995 overleed hij aan de gevolgen ervan.

Verantwoording foto's:

*T.L. Kroes/Historische Vereniging Gemeente Beilen.
De foto van L. Schoenmaker is een krantenfoto uit het
album van de auteur.*

Lambert Schoenmaker was een man met een aparte levensstijl die altijd zijn eigen, vaak wat eenzame gang is gegaan. Waarschijnlijk is zijn armoedige achtergrond hier debet van geweest. Hij was evenwel een goeie kerel die iedereen wilde helpen.

Oproep:

*Zijn er nog mensen die ervaringen hebben met het
wonen in een plaggenhut en daarover iets kunnen
vertellen?*

GEBOORTE HIJKE BOYS

Wat zou Hijken zijn zonder 'Hijke Boys? De voetbalvereniging is een begrip in het dorp. In de dertiger jaren van de vorige eeuw werd een voetbalclub opgericht: 'De Rappe Klomp'. De naam geeft aan hoe eenvoudig alles er aan toeging. Over echte voetbalschoenen kon je slechts dromen. Roelof Wessels kent de Hijke Boys vanaf het eerste uur. Hij heeft enkele herinneringen aan het papier toevertrouwd.

Geboorte

De geboorte van het voetbal in Hijken is vermoedelijk mede te danken aan de resultaten van het Nederlands elftal. In 1933 lag ik met griep in bed. Televisie was er nog niet, maar voor de radio hoorden we dat het Nederlands elftal met Bakhuis c.s. met 9-3 won van de Belgische Rode Duivels. We hoorden 't niet alleen, we beleefden 't dank zij de geweldige reporter Han Hollander. Volgens mij gaf dit mede de stoot aan het feit dat de boerenjongens van Hijken ook gingen voetballen, in elk geval gingen trappen tegen de bal. Zo gingen we met een tiental jongens voetballen, op schoenen en op klompen op een stukje heideveld aan de Leemdijk. We gaven het clubje ook een naam 'De Rappe Klomp'.

Later verhuisden we naar een stuk weiland van en achter Ep Huisman, de brugwachter, wiens zoon Derk ook in 't elftal speelde. We waren erg enthousiast bezig, maar hoorden geruchten uit het dorp dat een ander stel knapen onder aan-

voering van Roelof Ovinge, Hendrik Bosman en Harm Jansen, de oudste zoon van Jans 'Bal', bezig waren met een plan om een 'echte' voetbalclub op te richten, aan te sluiten bij de D.V.B. (Drentse Voetbal Bond) en dan mee te spelen in de competitie. Er werd op een vergadering in het stamcafé Vennema besloten zo'n echte voetbalvereniging op te richten. De naam werd 'Hijke Boys' en de kleding een rood-wit shirt en zwart broekje. Van lieverlee gingen 'De Rappe Klompers' toen ook maar over naar die nieuwe club. We voelden ons nu als een soort prof, hoewel we geen geld kregen, maar wel contributie moesten betalen.

Gebroken been

Er moest nu heel wat gebeuren. De hof van Jans 'Bal'(Jansen) achter zijn boerderijtje aan de Molenkamp werd het voetbalveld. Er moesten doelen komen, 't veld moest worden afgebaard en elk lid moest voor z'n eigen uitrusting

zoals kleding en schoenen zorgen. Op de zwarte broekjes was een zakje genaaid voor een zakdoek. Wij waren toen nog wel zo beschaafd om niet te spuwen of te snotteren op 't veld. De schoenen waren erg zwaar, er zat een stuk ijzer in de snuit en er waren 'doppen' onder de zool aangebracht. Die doppen bestonden uit stukjes kurk met een spijker er door. Die stukjes kurk gingen op den duur kapot, maar dat risico was voor de tegenstander. De scheidsrechters waren nog niet zo streng, gele of rode kaarten waren nog niet in gebruik.

Roelof Ovinge was de eerste secretaris. Namen van leden moesten aan de bond worden doorgegeven, evenals de wekelijkse wedstrijdspelers. We begonnen met twee elftallen, een eerste en een tweede. Het was een hele eer om in 't eerste te spelen. Wel werd er nogal eens geknoeid met de opgave van de spelers aan de bond.

Groei

Het 'pasgeboren kind' moest nog groeien, maar we waren altijd geweldig gemotiveerd. De hele week werd over voetbal gesproken en verlangend werd er uitgezien naar de volgende zondag. De stijve spieren na een wedstrijd waren

dan weer 'n beetje bijgekomen, al gold dat waarschijnlijk niet voor de meeste boerenjongens die hard moesten werken op het land.

Hijker Boys was de eerste jaren nogal berucht. We waren niet gemeen, maar als zo'n boerenjongen tegen de bal wil trappen en dat wil hij, dan komt de schop wel eens te laat. De bal is dan al weg maar de tegenstander nog niet, zodat die de schop op moet vangen. En och ja, voetballen is toch geen kinderspel. We hadden dus scheenbeschermers. Dat waren 'stokken' genaaid in een soort leer. Na een wedstrijd waren die stokken meestal aan flarden. Ik heb een keer gezien hoe Lambert Wever zijn been op twee plaatsen brak. Dat was een akelig gezicht.

Slechts één trainer

De keeper had toen ook al geen gemakkelijke taak, want degenen die op doel schoten, gingen 'punteren'. Zo punterde dikke Willem Wessels enige keren de bal vanaf de middellijn in het doel. De keeper dook er niet eens naar. Jan Ovinge, 'n stevige boerenzoon, liep de bal met z'n brede borst desnoods met keeper en al het doel in. De voorzetten moesten meest komen van Harm Jansen, die op z'n dunne beentjes

De familie Ovinge die enkele enthousiaste voetballers leverde. Vanaf links: Jan, Hendrik, Jantje Ovinge-Kwint, Rika, Hendrik Ovinge en Roelof. Roelof had als bijnaam: Bonsema, naar een toen bekende voetballer. Ook Jan hield van voetballen. Hij was stevig gebouwd en liep met bal en al de tegenstander gewoon omver.

langs de lijn galoppeerde, de bal voorzette en dan zelf ondersteboven viel. En als er een doorbraak van de tegenstander dreigde, stond daar Hendrik Bosman, die de tegenstander in de heupzwaai nam. Wij noemden hem Van Run, naar een beroemde back uit die tijd.

Trainen deden we niet. We hebben één keer een trainer gehad, een speler van Achilles. Hij was een Duitser en hij sprak dan ook met een Duits accent. Wij hebben niet veel van hem geleerd.

'Promotie'

We zijn ook eens 'gepromoveerd'. Dwingeloo kwam op een mooie zondagmiddag met een bus bij het stamcafé Vennema. Een paar Hijker 'spionnen' hadden gezien hoe ze een grote vlag bij zich in de bus hadden. Ze konden namelijk kampioen worden als ze even wonnen van Hijker Boys. Dat nieuwtje werd al spoedig algemeen

De auteur, Roelof Wessels, won de eerste prijs met verspringen tijdens atletiekwedstrijden in Beilen.

bekend en 't zette ons aan tot nog grotere daden. Het was dan ook een vrolijke boel toen wij de wedstrijden wonnen en een stel supporters met de uit de bus gekaapte vlag 't veld op kwam. Ja, het voetballen was voor ons heilig.

Er speelden ook een paar jongens uit Oranje mee. Een zekere Vaartjes speelde altijd in een lange witte onderbroek onder z'n voetbalbroekje. Dat was een komisch gezicht.

Wij speelden o.a. tegen Holthe, Wijster, Beilen, Achilles 6 of zo, Leo, Annen, Gieten, Rolder Boys, Diever, Vledder en Vledderveen.

Omkoping en toppers

We gingen meestal op de fiets naar de uitwedstrijden. In een belangrijke wedstrijd tegen Rolder Boys gingen we met de bus. We namen scheidsrechter Hut uit Assen mee. Hij werd van tevoren flink getraakteerd op een borrel, want die lustte hij graag; hij 'speide d'r niet in'.

Afijn, Hut floot de wedstrijd, zo partijdig als 'de moord', alles in het voordeel van Hijker Boys, tot grote woede van de Roldenaren. We wonnen de wedstrijd en gingen zingend op huis aan met Hut als de gevierde man.

Goede en bekende voetballers in ons dorp, die ik mij nog goed herinner, waren Roelof Ovinge, z'n broer Jan, Hendrik Bosman, Harm Bal, Bertus Sattler, een geweldige zwager die vaak een bal in de maagstreek kreeg en dan even kreunend in een greppel ging liggen, dikke Willem Wessels van de bakker, mijn broers Harm en Hendrik, mijn vriend Lucas Schuring en Joppie (Jaap) Oortwijn.

Een blikken beker

Na de oorlog kwam Hijker Boys opnieuw tot leven. Eén van de leiders van toen was Hendrik Folkerts. We deden toen ook iets aan training, atletiek en zo, hardlopen en verspringen. Zo hebben wij nog eens meegedaan aan een soort atletiektoernooi in Beilen op het terrein van de v.v. Beilen achter café Wolthuis, ongeveer tegenover het oude NS-station dat helemaal is verdwenen.

We hebben er prijzen gehaald met verschillende loopnummers. Voor twee eerste en een tweede prijs kreeg ik een fietsstuur, een zadeltas en een

Vanaf links staand: Jans Jansen ('Jans Bal'), Jan Makken, Albert Zinger, Bart Leunge, Jans Piel, Berend Boer, Hendrik Zinger, een speler uit Beilen, Marinus Leunge, Aol Hendrik Bos. Gehurkt: Jan Veninga, Jan Wessels, Hendrik Makken en Lucas Kuik.

blikken beker met inscriptie. Och, het was meer voor de eer en die hebben we er hoog gehouden.

Spelen met twaalf man

We hebben ook eens tegen Vledderveen gevoetbald. Er liep een patiënt langs de lijn die met een mes liep te zwaaien en elke Hijker bedreigde die de bal had. Er zijn geen doden gevallen!

Ik had toen last van buikloop en moest om de haverklap naar de W.C. wat toen nog een plee was met kranten als toiletpapier, in een stinkhok dichtbij het voetbalveld. Het regende dat 't goot. Als rechtsbuiten moest ik een paar keer een corner nemen en ging dan met spoed weer naar het geurige hok.

Ons elftal van Hijker Boys 3 heeft eens met 12 man gespeeld. Niemand heeft er iets van gemerkt, de scheidsrechter niet, noch de tegenpartij. Och het waren prachtige jaren, die tijden van het

prille Hijker Boys. Onze vaste fans als bijvoorbeeld Jans Bal, Bart Sattler en Jan Leunge voetbalden buiten de lijn geestdriftig mee.

Ja, ik heb ze heerlijk gemist toen ik door omstandigheden moest bedanken als lid.

Met de rug naar het publiek

De oude garde werd zoetjes aan vervangen door wat jonger spul, zoals de jongens van meester Van Straten: Hessel en Adolf, namen van familie van hun Duitse moeder; verder Jan Makken, Wolter Dik, Bart en Bertus Volkerts, Willem Knelis (Cornelis), Albert en Hendrik Zinger en nog veel meer. Van de Hiekerdiek (Rheeveld) kwam Han 'Bossie'. Naar men zegt had hij schoenen 'van zien mo'. De zolen waren er al snel onderweg.

Op het veld achter Tissenbos (Tissings bos) speelden o.a. Jan Nieborg, Rieks Timmer,

Aaldert Bosman en Lucas Schuring. Ik heb er zelf ook nog een wedstrijd gespeeld, waarbij ik mijn rechter sleutelbeen brak. Desondanks 'zette' ik nog wel een doelpunt. Lucas Schuring was toen midvoor en scoorde met fraaie kopballen. Na afloop zorgde Derk Huisman voor eerste hulp en dokter Meijering deed de rest.

Eén van de vaste fans, Hendrik Jonkers, moest eens nodig een plasje plegen en ging netjes met de rug naar het publiek staan, maar toen er een doelpunt werd gemaakt draaide hij zich bliksemsnel om... Hij mocht dat doelpunt toch niet missen!

In de elftalcommissie zaten Hendrik Schuring, Willem Oosterloo en Hilbert Oortwijn. Hendrik was ook consul voor de bond en heeft daarvoor een mooi wandbord gekregen.

Nog later ging de hele 'reutemeteut' naar een veld aan de Meerweg. Omkleden en zo gebeurde in de koestal van Jitse Pieters en Femmigje. Die hadden Pieter, een aangenomen zoon, in het elftal zitten. Mijn broer Harm maakte uitvoerige verslagen van de wedstrijden. He-

laas zijn ze alle verloren gegaan. Zijn vriend Hendrik Zinger speelde op 't nieuwe veld een wedstrijd, waarin hij na een flinke botsing nogal last kreeg van zijn linkerbeen ('t kan ook zijn rechter zijn geweest). Na afloop van de wedstrijd bleek het been te zijn gebroken. Ja, Hendrik was een 'harde'.

Dat harde, dat doorzetten, dat enthousiasme voor de club zit er gelukkig nog steeds in. Voor de oude garde bleef slechts de nostalgie naar het roemrijke verleden, naar de pioniers van toen.

Oproep:

Dit artikel is te beschouwen als een begin van een uitgebreider overzicht van de historie van de Hijker Boys. Wie schrijft een/het vervolg? Wie is in het bezit van oude foto's, vooral vooroorlogse en van de veertiger jaren?

Gelieve contact op te nemen met de redactie van dit tijdschrift die graag hand- en spandiensten wil verlenen om tot een goed overzicht van de historie van de Hijker Boys te komen.

Verantwoording foto's:

De foto van de familie Ovinge staat in *Rondgang door Hijken*, Historische Vereniging Gemeente Beilen, 1994, blz. 24.

De beide andere foto's zijn van R. Wessels.

WEDUWE IN 1911

In 2002 hebben wij te maken met een economische teruggang. Dat zal ongetwijfeld problemen gaan geven. Maar toch leven wij in een tijd, waarin niet direct de grootste hongersnood op ons staan op te wachten. Dat was vroeger wel anders. Mijn grootmoeder werd al vroeg weduwe en moest toen geheel alleen brood op de plank zien te krijgen. Over die tijd wil ik graag wat vertellen.

Eieren voor brood

In 1904 gingen mijn grootouders Jan Hekman en Femmigje Hekman-Woldman verhuizen van Mantinge naar Wijster. In Wijster werd een boerderijtje gekocht van R. Sikkinga uit Beilen. Aanvankelijk woonden ze in een oud huisje aan de Nieuwe Es. In 1907 is het huis gebouwd waar later Beijering in woonde en dat nu is afgebroken.

Mijn grootouders hadden drie dochters: Hendrikje, Jantje en Deeltje; in 1909 werd er nog een zoon geboren: Lucas Hekman.

Mijn opa was een vooruitstrevend man. Hij had in Wijster de eerste fiets en was naast boer ook een fervent imker die ook wel eens prijzen won met zijn honing.

Opa overleed in 1911 en toen kwam de armoede aan de deur kloppen. Oma moest het boerderijtje alleen doorzetten; er moest brood op de plank komen. Een knecht kon er niet af, wel kwam zo nu en dan een 'los' werkmans helpen.

Er waren toen boeren die aan het begin van hun

akker een hoekje bruine bonen verbouwden. Ze kwamen er zelf niet toe die bonen te schoffelen en voor een paar dubbeltjes mochten tante Hennie en mijn moeder dat doen. Brood was er 's morgens niet, dus ze gingen nuchter de deur uit om het werk op het akkertje te doen. Als dan een paar kippen een ei hadden gelegd, ging mijn oma daar mee naar de bakker waar ze de eieren ruilde voor een paar plakjes brood voor haar kinderen. Deeltje moest dan op de kleine Lucas passen. Als moeder thuiskwam, had oma brood voor haar kinderen!

Roelof Stegink sr. die later achter het spoor woonde, heeft veel voor oma gedaan. Ik geloof dat hij er al wel eens gewerkt had toen opa nog leefde.

Omdat er geen geld was voor een schoolreisje betaalde meester Hadders¹⁾ de vijfentachtig cent die het reisje kostte en maakte juffrouw Wolters twee jurkjes voor ons uit een oude jurk van haarzelf. Mevrouw Wolters²⁾ was onderwijzeres in Wijster en was getrouwd met molenaar

Vanaf links: Hendrikje, Deeltje, Femmigje Hekman-Woldman, Lucas en Jantje.

Wolters. Zij woonde later bij de familie Overzet, die directeur van de Landbouwbank was. De verering die mijn moeder voor mevrouw Wolters had, is altijd gebleven.

elke twee uur twee sinaasappels neemt, dan krijg je geen Spaanse griep.” Mijn moeder vertelde mij later: “Kind, ik heb het geen keer vergeten; ik had nog nooit een sinaasappel gehad!”

Drie ‘koarrerraden’ voor een hele winter

In 1917 heerste de Spaanse griep. In het huis waar nu de familie Schouten woont, waren vijf gezinsleden die deze ziekte hadden. Ze hadden een Duitse dienstbode en mijn oma was er 's nachts. Die dienstbode kon het werk overdag niet meer aan met zoveel zieken en de man vroeg of er niet één van de meisjes Hekman wilde helpen. Mijn moeder, zij was toen vijftien jaar, ging er heen. Het was levensgevaarlijk, want zij kon ook besmet worden, maar de honger stond bij onze achterdeur. Moeder moest elke twee uur voor zieke en gezonde mensen van het gezin Schouten twee sinaasappels uitpersen en de zieken een glas brengen. Bovendien moest ze afwassen en de baas gaf opdracht de afwas van de zieke en gezonde mensen streng gescheiden te houden. Wat een keer door een zieke was gebruikt, mocht niet tussen het bestek van de gezonden komen te liggen. Als ze geen voorraad meer had, moest ze maar weer afwassen. Schouten zei: “Jantje, denk erom, dat je zelf ook

Lucas Hekman met zijn schaap

De hele familie is de ziekte doorgekomen. Toen moeder er zes weken was geweest, was de familie weer beter en moeder kreeg als beloning f. 25,--. Ze was daar zo verschrikkelijk blij mee, dat ze de hele weg heeft gehuppeld en geschreid. Mijn oma kon met die f.25,-- het volgende doen: de kamer behangen, de vloer verven, een rietmat onder de tafel kopen, een rood tafelkleed met zwarte rangels, zoals heel Wijster dat had, aanschaffen en dat alleen op zondag op tafel kwam te liggen. Het gras werd gemaaid door Roelof Stegink voor een rijksdaalder en toen was er nog f. 7,50 over. Oma zei: "Wij hept drie

Jantje Schuring-Hekman met haar dochtertje Margje, de schrijfster van dit artikel.

koarrerraden (kruiwagenwielen, de bijnaam voor de grote zilveren rijksdaalders) in het kamnet, er kan ons niks gebeuren." Ze kon de winter met minder zorgen dan anders tegemoet zien.

In betrekking

Later was mijn moeder in betrekking bij de familie Philip Denneboom in de Brinkstraat. Denneboom had een manufacturenwinkel. Mevrouw Denneboom heeft ook daadwerkelijk meegeholpen dat oma die moeilijke tijd doorkwam. Lucas ging op de ambachtschool en als het schoolgeld moest worden betaald of hij had nieuwe kleren nodig, dan spoorde mevrouw Denneboom haar gasten aan: 'Jantje niet vergeten!' Ze legden dan een fooi onder het bord. Hennie en Deeltje zullen ook hun steentje hebben bijgedragen, maar ik heb alleen de verhalen van mijn moeder gehoord. Iemand die ook veel voor oma heeft gedaan was Jan Gritter. Jan had een boerderij en een melkriet. Daarbij had hij een groot gezin, maar hij was altijd bereid te helpen. Brandstofgraven ging met gesloten beurs. Oma had turfputten en heideveld waar de zoden van gestoken werden. Iemand die in haar turfputten ging graven, moest zorgen dat oma ook brandstof kreeg.

Later is er een kamertje voor haar aan het boerderijtje gebouwd. Zodoende kon ze het boerderijtje verhuren.

De kinderen werden groter en gingen verdienen. Toen werd het financieel wel beter, maar de lichamelijke toestand van oma ging achteruit. Als ik nu de wereld bekijk, denk ik: "Oma, je hebt keihard gewerkt en armoede geleden. Je had zoveel meer verdiend! Maar toch was je altijd tevreden en lief."

Noten:

- 1) Zie: *Historische Vereniging Gemeente Beilen*, jrg.5, nr.3, sept.1993 blz.1 t/m blz.13 en jrg.5, nr.4, nov.1993, blz.8 t/m 15: H.L.G. Schuur: Hendrik Hadders, Een man van een stalen karakter en met een warm hart.
- 2) Zie: *Tijdschrift Historische Vereniging Gemeente Beilen*, jrg.6, nr.3, sept.1994, blz.1 t/m 9: Gina Becker: De gehuwde onderwijzeres K.D. Slendebroek.

Foto's:

Mevrouw M. Kwint-Schuring / Hist. Ver. Gem. Beilen

REACTIES VAN LEZERS

Beiler vrouwenvereniging, ongeveer 1935.

Beiler vrouwenvereniging

In het Tijdschrift Historische Vereniging Gemeente Beilen van juni 2002, jrg.14, nr.2 plaatsen wij op blz. 28 een foto van Beiler vrouwenvereniging, ongeveer 1935.

Deze keer kregen wij slechts één reactie. Me-

vrouw N. Boer, Brunstingerstraat, herkende in de rij staande dames: 1ste links mevrouw H. Boer-Fokkens, 5de Roelofje Maria Boer-Kok.

Met welke vereniging wij hier te maken hebben is nog steeds niet duidelijk. Wie kan hierover iets vertellen?

Rectificatie

Op de voor- en achterzijde van het kapt van van het Tijdschrift Historische Vereniging gemeente Beilen, jrg.14, nr.2, juni 2002 staan foto's van de sluis in het Oranjekanaal op de grens Beilen/Smilde.

Mevrouw G. Bakker-de Boer wees ons er op, dat het bijschrift niet correct was. Deze foto's zijn niet van de bouw van bedoelde sluis, maar zijn in ongeveer 1920 genomen tijdens de renovatie van de sluis. Zij herkende Hendrik Lahuis (geb. 1875), achterste rij, 5de van rechts. Hij was sluiswachter tot ongeveer 1940.

Wie weet meer?

Euterpe

Het is al wel even geleden dat wij van mevrouw Beugel uit Deventer deze foto van de Zangvereniging Euterpe uit Beilen ontvingen. Wie kan iets over deze zangvereniging vertellen? Wie herkent personen?

Wilt u uw bevindingen doorgeven aan de redactie?